

Christiania/*Christiania*

Signe Sophie Bøggild

"Fra Tingbjerg i den ene ende af København, hvor alt ganske hjerteløst er reguleret og normaliseret og tvunget ind i de rigtige former, kan man med linie 8 køre ud til den anden ende af København til Christiania, hvor alt er frit, mange synes *for* frit." ¹

Der ligger tre faktorer til grund for, at jeg har kaldt min artikel "*Christiania/Christiania*"; måske sammenstillingen kan give anledning til at spørge ind til Fristaden og dens planlagte normalisering på nye måder:

For det første anslås vanskeligheden ved sprogligt-diskursivt at præcisere, *hvad* Christiania er. Repetitionen og fordoblingen *Christiania* antyder fraværet af en klar *definition* eller *betydning* på et affektivt niveau. For *hvad* er Christiania andet end *Christiania*? Et sted, et mod-sted, et værested, en ø, en utopi, en københavnerydel, et boligområde, et brand, et byeksperiment, en bystat, en karikatur, en rollemodel, et rod, en pastorale, en ghetto, en tolerancezone, et kunstværk, en hverdag, en livsstil, en filosofi, et fællesskab, et hjem, et helle, en myte, et fænomen, et begreb, et alternativ, en institution, et 68-monument, en hashbule, et fastelavnsris... fortsæt selv listen! Eller netop *summen* af alle disse inkarnationer?

Forsøg på meningsudtømmelse må forblive modale og subjektive, snarere end forankrende og objektive. Christiania har kort sagt opnået berømmelse som strittende og svært håndterligt problembar, der nægter at indordne sig under de kategorier, hvormed man traditionelt har overskuet en urban situation.

Imidlertid, hvilke *effekter* har denne meningspluralisme på den igangværende projektering af en regenerering eller normalisering af området efter mandat fra et flertal i Folketinget?²

Nok så interessant rummer fortabelsen eller mangedoblingen af betydning et potentiale. Således kan man via Christianias spejling i *Christiania* erstatte spørgsmålet "hvad er Christiania?" med "hvad *kan* Christiania (*være*)?" Potentialitet, det at *kunne* (*være*) frem for at *være*, er følgelig et kodeord.³ Her ankommer vi til min anden intention med titlen, idet et nyt mulighedsfelt åbner sig i skråstregen – markeringen af mellemrummet – der adskiller såvel som forbinder Christiania og *Christiania*.

Det er dette mellemrum anskuet som potentialitet, jeg vil afsøge: Relationen mellem Christiania, den levede, fysiske 'reale urbanitet' på territoriet indenfor plankeværket og den 'urbane imaginær' *Christiania*, et uendeligt forestillingsrum,

der fungerer på et affektivt plan. Siden proklamationen af Fristaden Christiania, 26. september 1971, har mellemrummet, der sammenknytter og separerer Christianias 'dirty realism' fra den urbane imaginære *Christiania*, udgjort en tumultarisk kampzone: Et maskineri af magtrelationer, hvori interesser, værdier, ideer, politikker, historier, geografer, dagsordner, affekter, rygter, fordomme, mytologier, visioner, utopier, perspektiver m.m. tørner sammen.

Det *faktuelle* og det *imaginære* foldes ind i hinanden på godt og ondt og er lige *virkelige* i den forstand, at begge indvirker på processen af tilblivelse, der skaber Fristadens rum. Nærværende artikel vil derfor argumentere for det fordelagtige, ja nødvendige, ved at afsøge rummet mellem Christiania og *Christiania* for potentialer, der kan anvendes i byudvikling, idet man er sig pluraliteten af virkeligheder og læsninger bevidst.

Med afsæt i mellemrummet er det potentielt muligt for skiftende subjektiviteter at gentænke Christiania/*Christiania* som de urbane rum, der *kunne (være)*, om ikke nødvendigvis *er*, eller blot *er* temporært. Ikke desto mindre søger andre kræfter at materialisere sig i strata for at strukturere Christiania efter ét fastlagt ordensprincip. Dette gælder vel at mærke både imperativet "normaliser Christiania!" og imperativet "bevar Christiania!" Her bevæger vi os mod den tredje motivation for artiklens titel: Fordoblingen og repetitionen Christiania/*Christiania* er selvrefererende. Der tales sjældnere om Christiania/København end om Christiania/*Christiania*. Ligesom Sinatras kækt croonede "New York, New York", er det at udtale Christiania/*Christiania* selvabsorberende og udtrykker en vis stolthed over det sted, man bor. Men *er* Christiania *Christiania* eller en bydel i København – eller *kan* det netop (*være*) begge dele?

Kategoriernes kimære

Lige fra Fristadens undfangelse har den heftige meningsudveksling, der har udspillet sig i feltet mellem Christiania og dets omgivelser været opfattet som et modsætningsforhold: 'Øen' versus 'havet', enklaven versus byen, lokalt konsensusdemokrati versus det kommunale/nationale fællesskab etc.⁴ Muligvis forholder det sig dog sådan, at den provokation Christiania måtte fremkalde ikke er forvoldt af en binær opposition til et samlet københavnsk/dansk *Fællesskab*. Fristaden er snarere et iøjenspringende symptom på en generel urban udvikling; byens opsplitning i disparate enklaver

og dermed punkteringen af myten om *Byen og Samfundet* som homogen, selvberørende organisme.

Hermed berører Christiania et ømt punkt hos de, der nærer angst for fragmentering af *Fællesskabets* sammenhængskraft. En angst, der til overflod eksponeres i den af V/K-regeringen proklamerede 'værdikamp', og som tilsyneladende er et incitament for dennes opprioritering af indsatsen mod ghettoisering såvel som normalisering af Fristaden.

Initiativet til at normalisere Christiania synes følgelig at legemliggøre denne angst for fragmentering, man for alvor har stredest med i de fire år, V/K-regeringen og Dansk Folkeparti suverænt har sat den politiske dagsorden, på fire punkter: 1) Den førømtalte vanskelighed ved at determinere, hvad Christiania *er*. 2) Afvisningen af Christiania som anarkistisk bydel uden strata, der til dels bundet i fraværet af overordnet planlægning og egentlige forsøg på stedsspecifikke kortlægninger. 3) 34 års frustration over at komme til kort i placeringen af ansvaret for *løsningen af* 'Christiania-problemet' i det institutionelle og bureaukratiske apparat, der varetager urban udvikling i statsligt regi.⁵ 4) Christiania som mikroskala symptom på senere års mutationer af binære oppositioner – offentlig/privat, center/periferi, land/by etc. – med hvilke urbane tilstande førhen er blevet beskrevet, forstået og håndteret.

Disse forskydninger effektuerer forvirring og utryghed ved at forrykke vedtagne kategorier og forståelsesparametre og, som en følge heraf, ved at fordre et nyt vokabular med en vis usikkerhedsmargen. Man ønsker derfor at genvinde den forgangne klarhed over, hvem man er og hvad man står for.

Velfærdsbyen og velfærdsstaten møder slumstormerne

Dette må ses i lyset af velfærdsstatens og i mindre skala 'velfærdsbyens' sociale tradition, der har været normen herhjemme siden de sene 1950'ere, hvor de offentlige myndigheder havde til opgave at sikre gode og konstruktive rammer om borgerens liv. Velfærdssamfundet og velfærdsbyen var (og er) funderet på princippet om lighed i dobbeltbetydningen, at man ønskede *alle* lige vilkår, og at man antog, at *alle* var mere eller mindre ens. Denne egalitarisme parredes med utilitarisme efter Benthams devise "the greatest happiness of the greatest number" og modernismens tro på 'social engineering' – løsningen af samfundsproblemer via arkitektur og planlægning. Således skabtes en (utopisk) målestok, man kunne gå ud fra i bestræbelsen på en fælles

rammesætning om 'det gode liv' og 'den gode by'. I Tom Nielsens karakteristik:

'The good city' was an integrated (not zoned) dense urban unit filled with 'public space', and with a strong local feeling of community tied to the clearly profiled identity of either the whole city, or the neighbourhood.⁶

Muligvis kunne denne **fælles** målsætning bifaldes af majoriteten af borgere, men i sin homogeniserings- og konsensusiver overså den resten af personer, der af den ene eller anden grund faldt uden for denne norm. Men har *et velfærdssamfund* eller *en velfærdsbym* nogensinde fandtes som fasttømret enhed? Måske selve det at spørge på samfundets eller byens overordnede niveau overser, at et samfund såvel som en by bestandig produceres nedefra som mobilt netværk af subjektiviteter, grupper og institutioner? Man må så spørge *nedefra* relationerne mellem disse frem for *oppefra* samfundet og byens synteser. Det skete da normen udfordredes fra marginerne...

Christiania fostredes i bruddet med den integrerede velfærdsbys ideal som en begivenhed i 1968 og BZ-bevægelsens kølvand.⁷ Skønt *Modkulturens* revolutionære potentiale forholdsvis hurtigt stivnede i alternative mytedannelser og utopier om 'det gode livs' og 'den gode bys' lyksaligheder afkastede den dog flere effekter: I sin 'anderledeshed' markerede den en social kritik, der satte spørgsmålstejn ved definitionen af og rammerne for 'det gode liv' og 'den gode by'. Var det noget staten havde monopol på at forvalte ovenfra eller kunne det skabes ad hoc af eksperimenterende individer?

Med Fristadens fysiske nærvær i byrummet kom det for en dag, at ikke alle ville leve og bo ens, idet der såedes tvivl om gyldigheden af de normer og værdier, man på flere måder havde taget for givet.⁸ Dette såede sammen med øget arbejdsløshed og indvandring sprækker i det *Fællesskab*, man havde konstitueret omkring den komfortable/konforme danske velfærdsmodel – myten om 'verdens bedste demokrati'. Efterfølgende har skiftende regeringer søgt at komme overens med Christiania via nedlægning eller normalisering.

Normalisering, værdikamp og fælles grundværdier

Det er givet på denne baggrund, man må se fremkomsten af den 'værdikamp', Statsminister Anders Fogh Rasmussen stalsatte ved Venstres landsmøde i Herning, 8. – 9. november 2003, et par måneder efter Christianiaudvalgets (CU) ud-

skrivning af *Idékonkurrence om Helhedsplan for Christianiaområdet*. Her indledte Fogh:

Vi skal have et samfund med plads til mangfoldighed, forskellighed og frihed til den enkelte – uanset køn, hudfarve og overbevisning.

Dette klassisk liberale budskab negeredes dog, da han i den følgende sætning oprullede en serie almenlydige og indiskutable grundværdier, om end ekspliciteringen af disse udeblev:

det danske samfund bygger samtidigt på nogle grundlæggende værdier som ikke er til diskussion: Frihed, folkestyre, tolerance, frisind, ansvarlighed, ligeberettigelse og respekten for andre.⁹

Disse værdier kan hovedparten formentlig tilslutte sig, men hvad man *tillægger* dem må uvægerlig variere. Det synes derfor paradoksalt, at Fogh oplister frisind, tolerance, frihed og ikke mindst respekt for andre som "grundlæggende værdier" og samtidig benægter diskussionen af selv samme; definition, betydning, praksis, etik m.m. Kort sagt: Foghs paradigmeskift "fra værdislaphed over til værdifasthed"¹⁰ konverterer værdier til normkrav. Hans argumentation bunder i en essens- og oprindelsestænkning, der vil gennemtrumfe sin *Sandhed* uden at give køb på egne absolutter.

Hermed ikke være sagt, at man sofistisk skal lade alting flyde i vag værdirelativisme. Imidlertid vil jeg mene, at det klæder et demokratisk samfund at diskutere de værdier, man bygger på. *Kunne* man således fra politisk hold forsøge at opmuntre implementeringen af værdier som en etik, der involverer hin enkeltes aktive deltagelse, snarere end et påbudt moralkodeks, man passivt adlyder? For hvordan anerkende hin enkeltes ret til forskellighed, hvis man dikterer uden at lytte til dennes synspunkter? Kan logikken bag Foghs værdikamp dermed forenes med et af tidens varmeste spørgsmål: Hvordan skabe en urban ramme for forskellighed?

V/K-regeringens by- og boligpolitik forsøger snarere at *undgå* for stor variation i levemåde via en strategisk brug af subjektivitet/socialitet og historie i ledemotiverne 'integration-subjektivering' og 'genforening-bevaring.'

Ledemotiv 1: Integration-subjektivering

Budskabet fra Foghs værdikamp har tydeligvis bundfældet sig i regeringens by- og boligpolitik, der på afgørende punkter er synonym med integration når det gælder områder, der

afviger fra normen.¹¹ Som udslag af denne politik synes normaliseringen af Christiania at lægge sig tæt op af taktikken og logikken bag Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integrations (INM) handlingsplan *Regeringens strategi mod ghettosering*, maj 2004, hvor Foghs tale genlyder næsten ordret:

et samfund hvor alle uanset køn, hudfarve og overbevisning har lige muligheder for at få del i og mulighed for at bidrage til samfundets vækst og velfærd; et samfund som samtidig bindes sammen af en almen accept af og tilslutning til fundamentale grundværdier.¹²

Ligesom Christianias særtilfælde begrædes den formodede eksistens af 'ghettodannelser', eller hvad den nyligt nedsatte Programbestyrelse under INM benævner "truede byområder",¹³ som kollapsede af det homogene urbane/nationale *Fællesskab*, velfærdsbyens og -samfundets *fundament*, og dets opsplitning i parallelle fællesskaber. Mens det urbane/nationale *Fællesskab* i velfærdsbyens og -statens velmagtsdage var identificerbart, da det antoges at bygge på lighed (= lige vilkår og ensshed), er *Fællesskabet* i dag langt fra givet – det afslører sig som noget, der aldrig har været givet: *Fællesskabet* må ustandselig konstrueres performativt gennem en inklusions/eksklusionsmekanisme – det må *finde sted*. Et af de steder, hvor etableringen af *Fællesskabet* forsøges udøvet i praksis er et identitets- og biopolitisk integrations-subjektiveringsprojekt, hvori boligområderne spiller en hovedrolle. Som det hedder i *Regeringens strategi mod ghettosering*: "Boligområderne skal være platforme for en generel integration i samfundet og for et øget kendskab til de normer og værdier, der gælder her."¹⁴

Normaliseringens og subjektiveringens sigte og strategi er således tæt forbundne. Brugen af termen 'normalisering' antager næsten Foucauldiansk klang når den relateres til de detaljerede registreringer af bygninger og personer, som handlingsplanen mod ghettosering såvel som normaliseringen af Christiania involverer. Michel Foucault inddrager følgelig normalisering i forbindelse med subjektivering og eksklusion af det abnorme: 'Den gale', 'den pestrante', 'den kriminelle', 'den perverse' m.fl. udskilles som identiteter for bedre at kunne håndteres af diverse myndigheder, indordnes i bureaukratiske systemer og negativt definere en norm i forhold til hvilken 'vi andre' (normale) væsener kan måle vores grad af *normalitet*.¹⁵

Scenariet der opstilles er, at områder truet af ghettosering pga. deres afsondrethed fra resten af samfundet får et pauvert kendskab til "fundamentale grundværdier i samfundet."¹⁶ Definitionen af disse "fundamentale grundværdier" udebliver, men oplistes indirekte. For at kunne håndtere de truede byområder skrider der således positivt til værks, idet der opstilles et: "indikatorsystem – et problembarmeter", som skal "danne grundlag for såvel de statslige myndigheder som kommunernes vurdering af, hvornår og hvor de forskellige indsatser skal iværksættes."¹⁷

'Problembarmeteret' opregner følgende indikatorer på ghettosering: Høj andel af voksne i den erhvervsaktive alder på kontanthjælp, lavt uddannelsesniveau, almene boligområder, skævt til- og fraflytningsmønster, mangel på private investeringer og erhverv.¹⁸

Skønt Christiania opfylder visse af disse karakteristika, må det betegnes som en atypisk *ghetto*. Ghettoseringens 'onde spiral' som epidemisk fraflytning af ressourcestærke hersker ikke: 'Ressourcestærke' veluddannede arbejdstagere bliver boende trods mange 'ressourcesvage' uuddannede arbejdsløse på overførselsindkomst.¹⁹ Desuden er Christiania ikke et senmodernistisk forstads-byggeri, men et selvgroet beboelsesområde midt i hovedstadsområdet på en af de mest attraktive og historisk signifikante byggegrunde.

Dog deler regeringens integrationspolitik i "truede områder" og på Christiania som sagt flere lighedspunkter. I begge tilfælde søges visse sociale problemer på steder beboet af en broget skare primært løst via (master)planlægning. Men kan man forlade sig på en fysisk løsning af sociale og politiske problemer? I hvert fald synes *Idékonkurrence om en helhedsplan for Christianiaområdet*, der endte uden et egentligt vindende forslag, at fastslå umuligheden af at planlægge sig ud af Fristadens problemer.

Hvorom alting er nævner Slots- og Ejendomsstyrelsen (SES), der overtog ansvaret for Christianias fremtid, juli 2004, hverken normalisering eller helhedsplan på deres hjemmeside eller i brochurer. SES intention om dialogbaseret borgerinddragelse synes mere demokratisk og uhierarkisk end hvad idékonkurrencen lagde op til, om end SES sætter aftalebetingelserne.²⁰ Hovedbetingelsen vækker imidlertid mindelser om anti-ghettoseringens integration-subjektivering: Dataindsamling og registrering skal forbinde området, dets bygninger og infrastruktur med dets subjekter. Dermed videreføres konferenceprogrammets normaliserings-

logik og metode: Kortlægning af bygninger og Christianitter, hvis alderssammensætning, indkomst, uddannelsesniveau, nationalitet, boligforhold, mobilitet m.m. sammenlignes med landsgennemsnittet.

SES rigerøse registrering kan beskrives som et dobbeltsidigt integrations-subjektiveringsprojekt, der skal facilitere integrationen af Fristadens fysiske strukturer og beboere i det omgivende samfund ved at identificere og kategorisere dem som subjekter. Som det hedder i brochuren *Den nye Christianialov – information til Christianias beboere*.

Bygninger skal registreres i det landsdækkende Bygnings- og Boligregister (BBR), og beboerne skal registreres i folkeregisteret på de faktiske adresser.²¹

Veje og pladser skal navngives, mens bygninger skal registreres og have husnumre. Samtidig skal hin enkelte registreres på sin faste bopæl modsat i dag, hvor alle er tilmeldt folke-registeradressen Bådsmandsstræde nr. 43. Registreringen skal varetages i samarbejde med Christianitterne.²²

Den udpenslende dataindsamling skal officielt integrere christianitterne som 'subjekter' i samfundet (med et lån fra engelsk som 'subjects' = statsborgere), mens Christiania assimileres som 'den ny bydel' i København. Gennem en omfattende viden om Fristaden kan det offentlige uden tvivl bedre håndtere afgifter, indkomst, skat, sikkerhed, boligforhold, infrastruktur etc. Men måske også bedre holde hus med Christiania og christianitterne? Ved at registrere og tilskrive bygninger, infrastruktur og beboere en klar identitet gøres de til operationelle størrelser i form af et arkiv- og kortmateriale, der kan anvendes som magt/videns-instrument i den videre udvikling af området.

Ledemotiv 2: Genforening-bevaring

Det SES-ledede registreringsprojekt synliggør, hvorledes historiske og sociale hensyn i tandem fremføres som incitament og maskiner for en normalisering af Christiania, som er båret af værdikampens vilje til en revitalisering af *Fællesskabet* og fælles grundværdier. Sigende nok er ansvaret for Fristadens udvikling lagt i hænderne på SES, et organ der primært varetager bevaringen og vedligeholdelsen af statens slotte og haver – kongerigets 'fysiske grundværdier'.²³ Med SES overtagelse opprioriteres København/Danmarks bevaring af og genforening med de historiske voldanlæg, idet CUs målsætning følges op:

Historien – med fæstningsanlægget i centrum – skal kunne opleves. Voldanlægget skal sikres og bevares og skal kunne give såvel københavnere som turister en bevidsthed om fæstningsanlæggets og voldenes betydning i Københavns historie (...) Området skal åbnes mod den omgivende by.²⁴

Således fremstilles historien som æstetisk, apolitisk almenbedste og hovedargument for de planer, man tiltænker området. 'SAVE- analysen', der dannede grundlag for CUs arbejde, kortlagde bygningers bevaringsværdighed efter kriterierne: "Den arkitektoniske værdi", "Den kulturhistoriske værdi" og "Den miljømæssige værdi".²⁵ Skønt disse indikatorer fremstilles som objektive og nøgterne er de uundgåeligt indlejret i deres egen tid, hvilket vil influere vurderingen ikke mindst af nyere historie i form af smag, relevans, værditilskrivning etc. Hvorfor udeladtes selvbyggerhusene, Maskinhallen og Bomhuset f.eks.?

Imidlertid iscenesættes 1600-tallets voldanlægge som uomtvistelig del af vor fælles kulturarv, den danske befolkning må samles om at bevare og genforenes med. Dette spejles fuldstændig af Bevar Christiania!-kampagnens imperativ; blot er historien, man står fælles om at bevare, perioden efter Christianias grundlæggelse. Historien anvendes altså bevidst politisk og strategisk, idet man er yderst selektiv i forhold til, hvilke historiske strukturer man ønsker at blotlægge, bevare og have som fysisk tilstedeværende 'aktører' i nutidens rum.

Et eksempel: Skønt CUs rapport *Christianiaområdets fremtid helhedsplan og handlingsplan* forfægtar bevaringsværdien af både voldanlæg og dele af Christiania-arkitekturen, medfører fokuset på førstnævnte:

en nedrivning af omkring 20 beboelsesbygninger svarende til 10 pct. af det samlede boligareal på voldene. Andre 20 pct (...) forudsættes fjernet, når de nuværende beboere fraflytter. De resterende 70 pct (...) opretholdes men gøres ikke permanente.²⁶

Hermed er fremtiden mildt sagt usikker for selvbyggerhusene på voldene, der ellers ofte beskrives som unik arkitektur. Følgelig viser en prioritering af, hvorvidt voldanlæg eller selvbyggerhuse er *mest* bevaringsværdige, sig at være et uhyre problematisk forehavende.

Dermed kunne man betragte CUs og Bevar Christiania!s læsninger af området som to konkurrerende kartografier, som hver især bundet i udvalg og interesser, i en proces af

inklusion og eksklusion, der trods deres objektiverende aura er med til at sætte/tilskrive værdi. Ved en sammenligning afslører disse kort af Fristaden sig netop *qua* deres forskellighed som perspektivisk viden – ikke en *præsentation* af 'virkeligheden', men en *repræsentation* af selv samme.²⁷

Historiens fysiske tilstedeværelse i form af ældre bygninger og anlæg viser sig dermed som identitetsforankrende samlingspunkt. Knap 34 år gammel er Fristaden en ufravigelig del af såvel lokal- som Danmarkshistorien. Alligevel er det voldanlæggene, man fra statens side *primært* skønner bevaringsværdige og ønsker som identitetsmarkør: 'Det gamle København indenfor voldene som det nutidige Københavns ophav.' Bevar Christiania! tilgodeser derimod *især* bevaringen af selvbyggerhusenes særlige identitet: 'Grundlæggelsen af Fristaden som alternativ til København/Danmark.'

Disse to historiske narrativer iscenesættes hver især som oprindelsesmyter, hvorom *Fællesskabet* angiveligt kan samles: Som led i etableringen af en oprindelsesmyte fastlåses de i hævdelser af en *Sand* fælles identitet, der må bevares på bekostning af andre. Hermed blotlægges *Fællesskabet* som altid-allerede ekskluderende, idet *andre* udlægninger af historien udelukkes. De facto producerer begge historieopfattelser en etnologisk-metafysisk scene af stridende *Fællesskaber* struktureret i relation til deres myter. Jean-Luc Nancy beskriver mytens funktion således:

(W)hat is in question is always, definitely, the original or principal function of myth. Myth is of and from origin, it relates back to a mythic foundation, and through this relation it founds itself (a consciousness, a people, a narrative). It is this foundation that we know to be mythic.²⁸

Denne etnologisk-metafysiske scenes mytiske *fundament* og oprindelsestænkning viser sig altså som kunstig, konstrueret, et spørgsmål om historielæsninger og -fortolkninger, der kan dekonstrueres. Den ene er ikke mere *Sand* eller *gyldig* end den anden.

Således tydeliggøres nødvendigheden af at gentænke historiens rolle og fællesskaber uden forankring i faste identiteter gennem eksklusionen af 'den Anden' og konstitueringen af oprindelsesmyter.

Historien, histori-er og re-konstruktive kortlægninger

De bipolare og selektive Christiania-utopier, jeg netop har beskrevet, synes golde ikke mindst når de implementeres i

praksis som byudvikling. Endvidere udøves de på baggrund af fortrængningen af, at området udgør en righoldig palimpsest: En mængde historiske perioder, varigheder og begivenheder har indskrevet deres tilstedeværelse oveni hinanden og aflejret sig som fysiske strukturer. Ved at fremskrive denne palimpsestkarakter *kunne* historien sandsynligvis aktiveres på mere perspektivrige måder, der bekræfter nødvendigheden af at forholde sig til stedets mangfoldighed.

Arkitekturhistorikerne Crimson gør sig til talsmænd for en lignende tilgang i forbindelse med Rotterdams rekonstruktion:

History to us became not a clear-cut period in the past, but a total panoramic experience in which mythology and truth, writing and building and demolition all blur into each other (...) The reconstruction research led us to conceive of our job as painting panoramas of possibilities.²⁹

Hermed undergår regeringens og Bevar Christiania's syn på historien en kopernikansk vending, idet den anerkendes som affektiv, interessebaseret kampplads i nutiden imellem myte og virkelighed – en ressource, der kan fremgraves og opfindes på ny igennem en rekonstruktion. Rum *er* nemlig aldrig et a priori tomrum, men et historisk rum, der bestandig må produceres i vekslende relationer som en proces af tilblivelse. Følgelig *kunne* man med fordel ansue Christianias byudvikling som et re-konstruktionsprojekt frem for et genforenings-bevarings- og integrations-subjektiveringsprojekt i normaliseringens tjeneste.

Forstavelsen 're' henviser til en *gen*-overvejelse af en lokalitet, mens 'konstruktion' betegner en proces af tilblivelse: Frem for at fastholde ét *Sandt* perspektiv på et sted indebærer en re-konstruktion en mobil kortlægning som den James Corner betegner "a finding that is also a founding."³⁰ Denne simultane "finding" og "founding" søger ikke grundlæggelsen som oprindelsesmytens nærvær, ikke et *fundament*, men *ustandselig* 'at finde' og 'at grundlægge' på ny.

Som kreativ proces er 're-konstruktive kortlægninger' potentielt i stand til hele tiden at fremdrage et nyt perspektiv på det velkendte: Modsat normaliseringens cementering af grundværdier i området, *kunne* en re-konstruktion af Christiania (*være*) en specifik, kalejdoskopisk kortlægning, der udøver selvkritik af sit (værdi)grundlag. Christiania, som mange har kritiseret for at være stagneret eller søger at

tilskrive en fast identitet, *kunne* således re-aktiveres og -konstrueres ved at (op)finde nye *panoramaer* ud fra dets eksisterende potentialer.

Urban Imaginær

Skønt Christiania kan diskuteres som kuldsejlet utopi, har det bevaret et 'omstyrtende' potentiale i kraft af dets uomgængelige magnetisme og stimulation af forestillingsevnen. På sin vis er det den urbane imaginær *Christiania*, ideen om en *Fristad*, hvor normer og regler for urbane levemåder er forskydelige, der er mest interessant. Debatten i kølvandet på planerne om normalisering stadfæstede *Christiania* som den mest suggestive urbane imaginær i nyere dansk historie. Paradoksalt nok har netop normaliseringen afkastet en knopskydning af effekter og især affekter som en underskov af alternative kortlægninger; en deltagelse i byudvikling, der har været interessant at følge, da den har foregået på alle niveauer. Spontane, institutionelle, individuelle, kollektive, professionelle og amatøristiske subjektiviteter har aftegnet sig som spredte udsagn og punkter i mere eller mindre private eller offentlige fora.³¹

Det affektive og det kartografiske mødes i disse 'skitser' imellem Christianias 'reale urbanitet' og *Christianias* urbane imaginær, der udgør en ny territorial målestok baseret på diverse subjektiviteters interesser, lidenskaber m.m. Dette byens affektive plan må tages til efterretning ligesom registreringen og beskrivelsen af dens fysiske karakteristika – dens bygninger, infrastruktur, demografi etc. En helhedsplan kan nemlig ikke favne Fristaden i sin hel- og mangfoldighed, da det snarere er skitserne, der leves end kortet. Med bysociologen Armando Silvas ord:

If the map marked some determinate borders of political and geographical properties, the sketches demarcate the maps and make them live their opposite: not what is imposed (as border) as much as how much I impose myself (as desire).³²

Skitserne udgør en ressource af viden, et potentiale rummende alternative bud på Fristadens nutid, fortid og fremtid, der bør aktiveres i det videre arbejde med Fristaden. *Kunne* denne sjældent engagerede debat om byudvikling og arkitektur følgelig (*være*) et mulighedsfelt, hvorudfra en gensidig genskrivning af *Christiania* og København/Danmark *kunne* tage form?

Mellem utopi og heterotopi

There are also, probably in every culture, in every civilization, real places – places that do exist and that are formed in the very founding of society – which are something like counter-sites, a kind of effectively enacted utopia in which the real sites, all the other real sites that can be found within the culture, are simultaneously represented, contested and inverted. Places of this kind are outside of all places, even though it may be possible to indicate their location in reality. Because these places are absolutely different from all the sites that they reflect and speak about, I shall call them, by way of contrast to utopias, heterotopias.³³

Christiania synes tæt på, hvad Foucault benævner heterotopier. I egenskab af heterotopi bevarer Fristaden et vist subversivt potentiale som *mod-sted*, et spejl, der repræsenterer, udfordrer og omvender alle andre steder i vor bykultur. Paradoksalt nok er *Christiania* også en utopi *indlejret* i byens territorium, på én gang udenfor og del af København/Danmark. Disse ambivalenser er en torn i øjet på skeptikere og fejres af tilhængere. Debatten om Fristadens fremtid finder således sted i skismaet mellem to rumlige systemer, der skurrer mod hinanden i skabelsen af dens særegne rum: 1) Heterotopien, et spredningens rum, hvori flere organisationsprincipper og indbyrdes uoversættelige rum (opfattelser) eksisterer parallelt. 2) Utopien, der følger ét *Sandt* princip og én overordnet (master)plan.³⁴

Porøs enklave

Med plankeværkets fysiske grænsedragning og stærke positionering som autonom byidentitet og -alternativ kan *Christiania* virke provokerende lukket om sig selv, som kerer man sig mere om at opretholde egen særstatus end om relationerne til det omkringliggende København/Danmark. Siden okkupationen af området har grænsedragningen vakt furore, skønt den på intet tidspunkt har ligget fast. Den har fungeret som frontlinie, der har stået til forhandling; da Fristaden er baseret på selvtægt og civil besættelse af statslig ejendom er den officielle anerkendelse udeblevet.

Trods sin umiskendelige åbenhed over for f.eks. turister og såkaldt *skæve* eksistenser er *Christiania* på visse måder afskærmet. Man er gæstfri, men ønsker selv at holde hus med hvem, der kandididerer til *Christianitter* og hvad der bygges. Efter at have eksisteret i over en menneskealder har

Grænsedragningen accentueres af dette skilt over indgangsportalen ud mod Prinsessegade. Skiltet mimer en ordlyd, man meget vel kunne møde ved overskridelsen af en nationalstats grænse. Med teksten "You are now entering the EU" performer skiltet effektivt Fristadens separathed fra København/Danmark og EU.

Christiania mistet noget af sin fluktuation ved selv at blive institution med egne normer, rutiner, vaner, skrevne og uskrevne regler. Dog er jeg forbeholden overfor at kategorisere Fristaden som 'traditionel enklave,' homogen indadtil og lukket udadtil, à la de døde øer, der i disse år lydløst skyder op langs havnearealerne.

Plankeværket er ikke forskanset, men har mange åbninger: Hver dag færdes en broget skare i området; isprængt de besøgendes islæt udgør det et af de mest sammensatte i Storkøbenhavn. Som sådan bør Christiania snarere karakteriseres som 'porøs enklave,' der trods sin ufravigelige eksklusivitet og mulige tendenser til homogenitet bestandig gennemgår 'osmotiske processer.' Skønt Christiania altså på

flere måder er lukket og forbeholdt christianitterne, sker der dagligt en gensidig prægning og udveksling mellem denne og byen.

Diverse subjektiviteter anvender således Christiania på *deres* måde. Der findes adskillige typer Christiania-brugere, som hver især opfinder strategier til at 'pode sig ind i' Fristaden og trænge ind på christianitternes enemærker. De indskriver så at sige deres egen idiosynkratiske sub-tekst *Christiania* i Christianias store tekst: Fristaden omskabes til skaterbane uden trafikreguleringer for skatere, lærred for graffitimalere, koncertsted for koncertgængere, Juleaften for publikummet til Juleløses Jul, *sightseeing* for turister, parkområde for naboer, værested for skæve eksistenser, hænge-ud-sted for unge, klandestin hashryger-zone for pushere og klientel – ligesom enhver københavnsk børnefamilie kører rundt på et mobilt stykke af Fristaden (= Christiania-cykel). Dette er højst sandsynlig muliggjort af det forhold, at området (endnu) ikke er planlagt og reguleret ovenfra, eller i det omfang der er regulering levnes stadig en bred margin for nedefra-kommende og selvorganiserende accenter.

Offentlige rum for alle?

Christiania fejres ofte, måske qua sit fravær af planlægning, som urban frizone. Interessant nok genlyder et ekko af denne utopiske vision om Christiania i CUs konkurrenceprogram. I afsnittet "Succeskriterier" hedder det:

Området skal udvikles som et rekreativt område for alle. Der skal være offentlige rum med et liv, der tilgodeser alle grupper.³⁵

Det lyder jo flot og visionært, men *hvilket* område ønsker man at skabe, *hvader* et "offentligt rum", *hvader* "et liv, der tilgodeser alle grupper" og *hvem* er "alle"?

Ligesom Statsministerens grundværdier, der synes at være vejledende værdigrundlag for Fristadens normalisering, *præciseres* disse kategorier nemlig langt fra. Ønsket om at normalisere Christiania til gavn for "alle" må med andre ord afføde spørgsmål om de normer, hvorefter man måler denne normalisering, og hvem "alle" er. For idet man opstiller en norm opfinder man et rum *indenfor* og *udenfor* normen. "Alle" synes således identisk med normen – en grænsemekanisme, et konstrueret rum, der bestandig må skabes performativt gennem diverse praksisser. Det sker dels gennem en styring af subjektivitet i ledemotivet integration-subjektivitet, dels gennem en bestemt læsning af historien i led-

Det graffiti bemalede plankeværk legemliggør Christianias skizofreni mellem inkluderende rum og ekskluderende hævde af territorium: På den ene side markerer plankeværket håndfast grænsen ud mod byen. På den anden side imødegås graffiti, som Bygge- og Teknik-borgmester Søren Pind har erklæret krig og i det omgivende samfund officielt betragtes som hærværk, med en åbenhed, der anerkender dens kunstneriske potentialer.

emotivet genforening-bevaring: Christiania integreres i København/Danmark via christianitternes subjektivering og genforenes med København/Danmark gennem retableringen af voldanlæggene, der angiveligt retablerer *Fællesskabet*.

"Offentlige rum med et liv, der tilgodeser alle grupper" synes umiddelbart at være et budskab "alle" kan tilslutte sig. Mere tvivlsomt er det om disse overhovedet lader sig planlægge vha. en viljeshandling eller arkitektonisk planlægning. På samme måde som normen om "alle" beror på en grænsemekanisme og langt fra er en neutral størrelse, så har "offentlige rum" sandsynligvis altid været fortættet med synlige

og usynlige grænsedragninger, der markerer de subjektiviteter, som krydser igennem dem og hævder deres ret til at færdes der. Det er muligvis den øgede bevidsthed om og synlighed af disse grænsemekanismer, der i dag begrædes som symptomer på samfundets manglende samlingsgrundlag med stigmatiserende diagnoser som ghettoisering, "truede områder" og øer. Men som Morten Daugaard udtrykker det:

Public space conceived as a neutral meeting space for all groups regardless of class, ethnicity and lifestyle is probably an overwrought idea...³⁶

I dette lys fremstår både regeringens hævvelse af "alles" ret til de "offentlige rum", man vil (gen)skabe, og Bevar Christiania's ønske om at bevare Fristaden som urban frizone som indlæg i en politisk magtkamp om området.

I sin ubestemmelighed mellem utopi og heterotopi, enklave og bydel, 'real urbanitet' og urban imaginær – som porøs enklave mellem Fristad og København – trækker Christiania/ *Christiania* tæppet væk under oprindelses-, konsensus- og essenstænkningen ved at påpege, at rum ikke er en neutral Euclidisk beholder, men noget der må skabes i relationer som social proces. Hvis man overhovedet *kan* forestille sig et offentligt rum er det måske mere lig det 'space of appearance', Hannah Arendt skitserer i *The Human Condition*. Der er ikke tale om et permanent, planlagt og organiseret rum, men om et performativt rum, som *kan* opstå når mennesker mødes i tale og handling – om end ikke altid gør det og som ikke varer ved. I Arendts fine formulering:

The space of appearance comes into being wherever men are together in the manner of speech and action, and therefore predates and precedes all formal constitution of the public realm and various forms of government, that is, the various forms in which the public realm can be organized (...) Wherever people gather together, it is potentially there, but only potentially, not necessarily and not forever.³⁷

Kunne Christiania/ Christiania i sin uplanlagte åbenhed og som et rum, hvor en mangfoldighed af mennesker hver dag færdes være et sted, hvor et "space of appearance" momentant '*kunne (være)*? *Kunne Christiania/ Christiania* således (*være*) et offentligt eller politisk rum i sin vorden? Potentielt et rum uden grænsedragningens *indenfor* og *udenfor*, idet faste tilhørsforhold til identitetsbaserede fællesskaber suspenderes?

Måske omstændighederne affødt af planerne om en helhedsplan og normalisering af Christiania peger på et skisma mellem en traditionel politik forankret i samling om en fælles urban/national identitet, hvor Staten og dens institutioner, herunder statslige organer for arkitektur og planlægning, sætter rammen om borgerens liv *ovenfra*, og et (politisk) rum, der skabes relationelt og *nedefra* af skiftende subjektiviteter. Jeg vil således slutte med et citat fra Giorgio Agambens *The Coming Community*, der med begrebet 'whatever singularity' forsøger at indkredse (politisk) fællesskab hinsides de identitetsprædikater, vi normalt tilskrives ('alle danske', 'alle muslimer', 'alle homoseksuelle' etc.):

The novelty of the coming politics is that it will no longer be a struggle for the conquest or control of the State, but a struggle between the State and the non-State (humanity), an insurmountable disjunction between what-ever singularity and the State organization.³⁸

Signe Sophie Bøggild
MA fra Department of Visual Cultures, Goldsmiths College, University of London
Skriver pt. magisterkonferens ved Afdeling for Kunsthistorie, Københavns Universitet
signeboeggild@hotmail.com

Noter

1. Steen Eiler Rasmussen: (1976) *Omkring Christiania*, København, Gyldendal, s. 35.
2. 'Christianialoven' med den såkaldte 'rammeaftale', som sikrede Christianitterne brugsretten over Christianiaområdet og undtagelse fra visse lokalplaner og fredningslove, ophævedes 1. juli 2004.
3. Min forståelse af potentialitet læner sig op af Giorgio Agambens tænkning af begrebet som det bl.a. kommer til udtryk i essayet "On Potentiality", hvor han udlægger Aristoteles: "if a potentiality to not-be originally belongs to all potentiality, then there is truly potentiality only where the potentiality to not-be does not lag behind actuality but passes fully into it as such." Giorgio Agamben: (2000) "On Potentiality" i *Potentialities: Collected Essays in Philosophy*, Stanford, Stanford University Press, s. 183.
4. Hvis jeg skal sætte det på spidsen understreges dette mytiske modsætningsforhold af visse 'nationalstats-lignende' træk ved Fristaden (nogle med en vis portion selvironi): Man har eget flag, egen demokratiform, egne institutioner, egne love (diverse særlove for Christianiaområdet), egen møntfod (LØN), egne adresseordninger, eget trafiksystem, eget postvæsen. Man fejrer sin fødselsdag som var det en nationaldag og oprettholder en tydelig grænsedragning ud mod København – sommeren 2004 blev Christianias 'ambassade' sågar nedsat på Overgaden.
5. VK-regeringen nedsatte i 2003 det tværministerielle Christianiaudvalg med repræsentanter fra Finansministeriet, Forsvarsministeriet, Justitsministeriet, Miljøministeriet og Kulturministeriet. 1. juli 2004 overgik hovedansvaret til Slots- og Ejendomsstyrelsen sorterende under Finansministeriet.
6. Tom Nielsen: (2004) "Ethics, Aesthetics and Contemporary Urbanism", *Nordisk Arkitekturforskning*, No. 2, s. 28.
7. Læs nærmere om Christianias forbindelse til 1968-kontekstens alternative miljø og protestbevægelser i Kim Dirckinck-Holmfeld og Martin Keiding: (2004) "Christianias Lære", *Arkitektur dk*, No. 7, s. 483 – 492.
8. I samme forbindelse er det interessant, at en af velfærdsbyens hovedarkitekter, Steen Eiler Rasmussen, tidligt gik ind i debatten og var villig til at lære af Christianias erfaringer. I den lille bog *Omkring Christiania* (1976) sammenholder han sit eget velfærds-ikon, Tingbjerg, med Christiania: "Men lige som man, da man planlagde Tingbjerg søgte at lære af manglerne ved tidligere boligbyggeri, synes jeg at man nu maa se kritisk paa det, der sidst har været bygget og finde ud af, hvad det er der har manglet. Og dér forekommer det mig, at Christiania frembyder et nyttigt anskuelsermateriale." Rasmussen, Op.cit., s. 30 – 31.
9. www.jernesalt.dk/fogh06.asp, "Værdier på Venstres Landsmøde" (14. november 2004), referat af Anders Fogh Rasmussens tale.
10. Ibid.
11. I denne sammenhæng er det sigende, at By- og Boligministeriet ved V/K-regeringens tiltrædelse, november 2001, blev ofret for at overgå til det nyoprettede Ministerium for Flygtninge, Indvandrere og Integration.
12. Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration: (maj 2004) *Regeringens strategi mod ghettoisering*, København, Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, s. 12.
13. Programbestyrelsen: (9. december 2004), "Lanceringskonference 2: Programbestyrelsens arbejde og fremtidens perspektiver", www.inm.dk
14. Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, Op.cit., s. 12.
15. Se f.eks. Michel Foucault: *Galskabens Historie, Klinikens Fødsel, Overvågning og Straf og Seksualitetens Historie 1-3*.
16. "Ghettoisering bevirker imidlertid, at ikke alle borgere har eller får reel (sic!) lige muligheder for at deltage i eller bidrage til samfundets udvikling(...)og at der ikke kan skabes tilslutning til fundamentale grundværdier i samfundet – simpelthen fordi der ikke er kendskab til grundværdierne." Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, Op.cit., s. 12.
17. Ibid., s. 16.
18. I parentes bemærket synes man ikke at kalkulere med ghettoer i nogle af de såkaldt ressourcestærke områder, der ligeledes har tendens til at lukke sig om sig selv. Formanden for Programbestyrelsen, Jørgen Nue Møller, udtalte i et paper givet ved et møde i Akademisk Arkitektforening: "Segregeringen indebærer, at der er velstående kvarterer og mindre velstående kvarterer, men de kan for så vidt alle være mere eller mindre velfungerende. I ghettoen er opsplitningen blevet et socialt problem. At tale om "rigmands-ghettoer" er derfor noget vrøvl. Intet tvinger jo indbyggerne til at bo netop i Hellerup." Jørgen Nue Møller: (2004) "Om Ghetto problemet – Holdninger og løsninger", www.dal-aa.dk
Ved samme lejlighed påpegede Nue Møller at: "Begavet bypolitik søger at erstatte ghettoisering med mangfoldighed (...) Mangfoldighed er en ny dyd, opstået som en reaktion mod konsekvenserne af den orden, som modernismens bybygning frembragte." Ibid.
Man fristes til at spørge om mangfoldighed kun er en dyd i truede områder, så en indsats for tilvejebringelse af mangfoldighed f.eks. er overflødig i Hellerup, der ellers har en forholdsvis homogen beboersammensætning?
19. Af CUs rapport *Christianiaområdets Fremtid – Helhedsplan og Handlingsplan*, marts 2004, fremgår det f.eks., at der procentvis er lige så mange bilejere på Christiania som gennemsnittet for Normaldanmark.
20. Således tilkendegives det i brochuren *Den nye Christianialov – Information til Christianias beboere*: "Beslutningsgrundlaget skal baseres på dialog mellem de berørte parter dvs. Christianias beboere, naboer til området, Københavns Kommune, staten samt eventuelt øvrige interessenter." Slots- og Ejendomsstyrelsen.

- domsstyrelsen: (juli 2004) *Den nye Christianialov – Information til Christianias beboere*, København, Slots- og Ejendomsstyrelsen, Finansministeriet, s. 6.
- Denne vilje til at inddrage mange interessenter i sagen peger på en større kompleksitet og finfølelse i håndteringen af sagen end den binære polaritet, der ofte tegner billedet af parterne i polemikken om Christianiaområdet.
21. Ibid., s. 9.
 22. Christianitterne har nedsat en forhandlingsgruppe, men forholder sig skeptisk afventende. I brevet "Indstilling til Finansministeren om udsættelse af anmeldelsesfrist efter Christianialovens § 2a, stk. 1" anvender SES direktør Carsten Jarlov imidlertid igen og igen ordet "konstruktiv", idet han forsikrer om Christianitternes kooperationsvilje: "Forhandlingsgruppen har dog forpligtet sig til at medvirke konstruktivt i opbygningen af BBR-systemet på alle niveauer i kommunalt regi." Carsten Jarlov: (10. november 2004) "Indstilling om udsættelse af anmeldelsesfrist efter Christianialoven § 2a, stk. 1", www.ses.dk
 23. SES overtagelse skete simultant med det seneste Finanslovsforlig, hvor det med pres fra Dansk Folkeparti for første gang vedtoges at skrive kulturarvens bevaring (Roskilde Domkirke, Kalø Slot, Hammershus etc.) direkte ind i Finansloven. Signalværdien af dette var i klar identitetspolitisk favør ved at fremføre, at 'folket' skal have adgang til den fælles kulturarv og kende sine rødder.
 24. Christianiaudvalget: (marts 2004) *Christianiaområdets Fremtid helhedsplan og handlingsplan*, København, Christianiaudvalget, Forsvarsministeriet, s. 11.
 25. "Den arkitektoniske værdi er et udtryk for bygningens individuelle arkitektoniske kvalitet. Den kulturhistoriske værdi er et udtryk for bygningens fortid, hvor gammel den er, hvad den har været brugt til gennem årene samt andre forhold af historisk interesse. I denne vurdering indgår 'Christiania-historien' også som en del. Den miljømæssige værdi er et udtryk for bygningens betydning i forhold til omgivelser, der støder direkte op til bygningen." Christianiaudvalget: (august 2003) *Idékonkurrence om Helhedsplan for Christianiaområdet*, København, Christianiaudvalget, Forsvarsministeriet, s. 26.
 26. Christianiaudvalget (2004) Op.cit., s. 9.
 27. Her trækker jeg på indsigter fra Denis Wood: (1993) *The Power of Maps*, London, Routledge, London.
 28. Jean-Luc Nancy: (1991) *The Inoperative Community*, Minneapolis & London, University of Minnesota Press, s. 45.
 29. Crimmon Architectural Historians: (2002) *Too Blessed To Be Depressed*, Rotterdam, 010 Publishers, s. 7.
 30. James Corner: (1999) "The Agency of Mapping: Speculation, Critique and Invention" i *Mappings* Cosgrove, Denis (ed.), London, Reaktion Books, s. 213.
 31. Jeg nævner i flæng: Supertanker og PlaNet Københavns "Christiania Konferencen" (28. – 29. februar 2004), hvor et såkaldt Christianiacharter blev udfærdiget, Akademirådets Christiania Høring (12. marts 2004), Arkitektens "Tema: Christiania" (nr. 7, maj 2004), Arkitektur dk's "Christianias Lære" (nr. 7 2004), workshops, udstilling og bogudgivelse ved studerende fra Arkitektskolen, Designskolen og Københavns Universitet, udstillingen og debatforummet "Christianias Ambassade" på Overgaden (21. maj – 27. juni 2004), "Bevar Christiania!" kampagnen med hættebluser og labels, der har udgjort et tydeligt islæt i bybilledet igennem det sidste halvandet års tid, demonstrationer, dagbladsartikler, dannelsen af foreningen 'Christianias Naboe', radioprogrammer, borgermøder, læserbreve, diverse chatrooms og blogs på Internettet, Christiania-venlige og -fjendtlige WAPs, støttekoncerter og -cd etc.
 32. Armando Silva: (2003) "Imaginaries" i *Urban Imaginaries from Latin America*, Ostfildern-Ruit, Hatje Cantz Publishers, s. 33 – 34.
 33. Michel Foucault: (2002) "Of Other Spaces" i *The Visual Culture Reader*, Mirzoeff, Nicholas (ed.), London, Routledge, s. 239.
 34. I *Ordene og Tingene* karakteriserer Foucault forskellen mellem de to 'ordner' som følger: "Utopierne lindrer: skønt de ikke har noget virkeligt sted, så folder de sig alligevel ud i et underfuldt og jævnt rum; de åbner byer med brede alleer, med veltilplantede parker, det lette livs landskaber, selvom adgangen til dem er drømmeagtig. Heterotopier bringer uro, uden tvivl fordi de hemmeligt undergraver sproget, fordi de hindrer, at det her og det dér kan navngives, fordi de knuser fællesnavnene eller roder dem sammen, fordi de på forhånd ødelægger "syntaksen", ikke kun den syntaks, der opbygger sætningsforløb, men også den manifeste, der "holder sammen på" ordene og tingene (ved siden af og over for hinanden)." Michel Foucault: (1999) *Ordene og Tingene – en arkæologisk undersøgelse af videnskaberne om mennesket*, København, Spektrum, s. 26.
 35. Christianiaudvalget (2003), Op.cit., s. 12.
 36. Morten Daugaard: (2004) "Network and Public Domain in After Sprawl City" i *Urban Mutations – Periodization, Scale and Mobility*, Albertsen, Niels et.al. (ed.), Aarhus, Arkitektens Forlag, s. 33.
 37. Hannah Arendt: (1998) *The Human Condition*, Chicago & London, The University of Chicago Press, s. 199.
 38. Giorgio Agamben: (1993) *The Coming Community*, Minneapolis, University of Minnesota Press, s. 85.

Referencer

- AGAMBEN, Giorgio: (2000) "On Potentiality" i *Potentialities: Collected Essays in Philosophy*, Stanford, Stanford University Press
- AGAMBEN, Giorgio: (1993) *The Coming Community*, Minneapolis, University of Minnesota Press
- ARENDT, Hannah: (1998) *The Human Condition*, Chicago & London, The University of Chicago Press
- CHRISTIANIAUDVALGET: (august 2003) *Idékonnurrence om Helhedsplan for Christianiaområdet*, København, Christianiaudvalget, Forsvarsministeriet
- CHRISTIANIAUDVALGET: (marts 2004) *Christianiaområdets Fremtid helhedsplan og handlingsplan*, København, Christianiaudvalget, Forsvarsministeriet
- CORNER, James: (1999) "The Agency of Mapping: Speculation, Critique and Invention" i *Mappings* Cosgrove, Denis (ed.), London, Reaktion Books
- CRIMSON Architectural Historians: *Too Blessed To Be Depressed* (2002), Rotterdam, 010 Publishers
- DAUGAARD, Morten: (2004) "Network and Public Domain in After Sprawl City" i *Urban Mutations – Periodization, Scale and Mobility*, Albertsen, Niels et.al. (ed.), Aarhus, Arkitektens Forlag
- DIRCKINCK-HOLMFELD, Kim og KEIDING, Martin: (2004) "Christianias Lære", *Arkitektur dk*, No. 7, s. 483 – 492
- FORSVARSMINISTERIET OG FINANSMINISTERIET: (16. maj 2003) "Redegørelse om Christiania, www.christiania.org/info/data/redegorelse06
- FOUCAULT, Michel: (1999) *Ordene og Tingene – en arkæologisk undersøgelse af videnskaberne om mennesket*, København, Spektrum
- FOUCAULT, Michel: (2002) "Of Other Spaces" i *The Visual Culture Reader*, Mirzoeff, Nicholas (ed.), London, Routledge
- JARLOV, Carsten: (10. november 2004) "Indstilling om udsættelse af anmeldelsesfrist efter Christianialoven § 2a, stk. 1", www.ses.dk
- MINISTERIET FOR FLYGTNINGE, INDVANDRERE OG INTEGRATION: (maj 2004) *Regeringens strategi mod ghettoisering*, København, Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration
- MØLLER, Jørgen Nue: (2004) "Om Ghetto problemet – Holdninger og løsninger", www.dal-aa.dk
- NANCY, Jean-Luc: (1991) *The Inoperative Community*, Minneapolis & London, University of Minnesota Press
- NIELSEN, Tom: (2004) "Ethics, Aesthetics and Contemporary Urbanism", *Nordisk Arkitekturforskning*, No. 2, s. 23 – 44
- PROGRAMBESTYRELSEN: (9. december 2004), "Lanceringskonference 2: Programbestyrelsens arbejde og fremtidens perspektiver", www.inm.dk
- RASMUSSEN, Steen Eiler: (1976) *Omkring Christiania*, København, Gyldendal
- SILVA, Armando: (2003) "Imaginaries" i *Urban Imaginaries from Latin America*, Ostfildern-Ruit, Hatje Cantz Publishers
- SLOTS- OG EJENDOMSSTYRELSEN: (juli 2004) *Den nye Christianialov – Information til Christianias beboere*, København, Slots- og Ejendomsstyrelsen, Finansministeriet
- WOOD, Denis: (1993) *The Power of Maps*, London, Routledge.
- www.jernesalt.dk/fogh06.asp "Værdier på Venstres Landsmøde" (14. november 2004), referat af Anders Fogh Rasmussens tale.
- www.ses.dk

Summary

The article explores the space between Christiania, the 'real urbanity' of the territory within the fence on the one hand, and the 'urban imaginary' *Christiania*, an infinite space of imagination, on the other hand.

Thus, since the fostering of The Freetown Christiania, September 1971, the relations between the two have produced a tumultuous combat zone where diverse agendas, interests, readings and perspectives compete to define the site.

The author examines the premises and effects of the recent initiative for a normalization and master plan in order to recreate a mythic urban/national '*Community*'. Following the logics of the inherited Welfare model as well as the 'battle of values' announced by the right-winged government, this project is conceived as a top-down strategy: An instrumental use of subjectivity in the leitmotif 'integration-subjectivization' and a particular reading of history in the leitmotif 'reunification-conservation'.

However, through alternative practices of history and mapping, the author proposes to reconceptualize the urban renewal of Christiania as a project of re-construction. Hence, re-construction is a process of becoming involving past, present and future whereby the site is constantly re-written: Firstly, any intervention on the location must take place as a mapping that is simultaneously a finding and a founding of potentials already present at the site. Secondly, the multitude of alternative mappings produced by the passionate debate, paradoxically nurtured by the call for normalization, is potentially a point of departure to reinvent not only Christiania but also Copenhagen/Denmark.

Lastly, the author 'diagnoses' Christiania as a 'porous enclave' both part of and separate from the surrounding Copenhagen/Denmark – at once a utopia governed by **one** principle of organisation and a heterotopia where various irreducible spatial logics coexist. Perceived as a porous enclave onto whom a large spectre of people grafts everyday, Christiania/*Christiania* might be a starting point to rethink 'public space' beyond the exclusive categories of identities and communities traditionally ascribed to it.